जाठरनिरोधेसर्वेषामिंद्रियाणांनिरोधोभवतीत्याशयेनाह पक्वेति पक्वाशयःपक्वान्नस्थानं आमाशयःअपक्वान्नस्थानं नाभिमध्येइति तात्स्थ्याज्जाठरे प्राणाइंद्रियाणि प्रतिष्ठिताःलीनाभवंतीत्यर्थः ॥ १५ ॥ सर्वेरसाः हृदयात्हृदयंप्राप्य दशभिःप्राणैःप्रेरिताः तेचप्राणादयःपंच नागकूर्मकृकलदेवदत्तधनंजयाश्चपंच ॥ १६ ॥ एषमूर्द्धादिपायुपर्यंतः तत्परंब्रह्म मूर्द्धनिसुषुम्नयानाड्यासहस्रारंप्राप्ययेतत्रात्मानं प्राणोपाधिमाहितवंतस्तेगच्छंति देहिषुजीवद्देहेषु सर्वेषामप्येषमार्गोगंतुंयोग्यइतिभावः ॥ १७ ॥ नकेवलंप्राणरोधएवपुरुषार्थःकिंतुतत्साध्यंविज्ञानमित्याह एकादशेत्यादिना सप्राणन्नेवप्राणोनामभवति वदन्वाक्पश्यन्चक्षुःशृण्वन्श्रोत्रंमन्वानोमनइतिश्रुतेरेकादशविकारालिंगशरीरंतदात्मातत्तादात्म्यंगतः यद्यपिपंचप्राणमनोबुद्धिदशेंद्रियसमन्वितं अपंचीकृतभूतोत्थंसूक्ष्मांगंभोगसाधनमितिसप्तदशात्मकंलिंगंतथापिमनसिबुद्धेर्दशेंद्रियेषुसामान्याकरणवृत्तिःप्राणाद्यावायवःपंचेतिसांख्यमतेनप्राणपंचकस्यचांतर्भावंविवक्षित्वाएकादशविकारात्मेतिज्ञेयं कलाःषोडश प्राणःश्रद्धाखंवायुर्ज्योतिरापःपृथिवींद्रियंम

पक्वाशयस्त्वधोनाभ्यामूर्ध्वमामाशयःस्थितः॥ नाभिमध्येशरीरस्यप्राणाःसर्वेप्रतिष्ठिताः॥१५॥ प्रवृत्तास्हृदयात्सर्वेतिर्यगूर्ध्वमधस्तथा॥ वहंत्यन्नरसान्नाड्यो दशप्राणप्रचोदिताः ॥ १६ ॥ योगिनामेषमार्गस्तुयेनगच्छंतितत्परं ॥ जितक्लमाःसमाधीरामूर्धन्यात्मानमादधुः॥ एवंसर्वेषुवितत्तौप्राणापानौहिदेहिषु॥ ॥१७॥ एकादशविकारात्माकलासंभारसंभृतः॥ मूर्तिमंतंहितंविद्धिनित्यंयोगजितात्मकं॥१८॥ तस्मिन्यःसंस्थितोत्यग्निर्नित्यंस्थाल्यामिवाहितः॥ आत्मानंतंविजानीहिनित्यंयोगजितात्मकं॥ १९ ॥ देवोयःसंस्थितस्तस्मिन्नब्बिंदुरिवपुष्करे ॥ क्षेत्रज्ञंतंविजानीहिनित्यंयोगजितात्मकं ॥ २० ॥ जीवात्मकानिजानीहिरजःसत्वंतमस्तथा॥ जीवमात्मगुणंविद्धितथात्मानंपरात्मकं॥ २१ ॥

नोन्नंवीर्यंतपोमंत्राःकर्मलोकानामचेतिएतासांसंभारेणसंभृतः कलारूपोपाधिनामूर्त्तिहीनमपिमूर्त्तिमंतंसूक्ष्मस्थूलदेहवंतंआत्मानंविद्धिविजानीहि ज्ञानसाधनमाह नित्यमिति योगेनजितआत्माबुद्धिर्येनतंआत्मानमित्युत्तरादपकृष्यते ॥ १८ ॥ प्राणादिभ्योजीवंविविनक्ति तस्मिन्निति तस्मिन्कलासंभारे अग्निवदात्माप्रकाशरूपः स्थालीवत्कलाअप्रकाशात्मिकाः आत्मानंत्वंपदार्थं ॥ १९ ॥ अस्यतत्पदार्थाभेदमाह देवइति अब्बिंदुदृष्टांतेनासंगत्वंदर्शितं क्षेत्रज्ञंपरमात्मानं ॥ २० ॥ ननुत्वंपदार्थःसंगीतत्पदार्थोसंगःकथमनयोरभेदइत्याशंक्यबिंबप्रतिबिंबयोरिवेत्याशयेनाह जीवात्मकानीति रजआदिनाप्रवृत्त्यादयोधर्माजीवात्मकाउपाधिविशिष्टाश्रिताश्चांचल्यादयइवजलचंद्रे तंजीवं आत्मगुणंईश्वरस्यगुणंभृत्यवत्सेव्यं आत्मानंईश्वरंपरात्मकंनिर्गुणंविद्धि अयमर्थः तरंगतटाकप्रतिबिंबकल्पौधीमायोपाधीजीवेश्वरौनियम्यनियामकौतयोर्जीवईश्वरात्माईश्वरस्तुबिंबस्थानीयासंगचिद्रूपइति तथाचश्रुतिः एकएवतुभूतात्माभूतेभूतेव्यवस्थितः एकधाबहुधाचैवदृश्यतेजलचंद्रवदितिभूतात्मानित्यसिद्धश्चिदात्मा एकधेतिईश्वररूपेण बहुधेतिजीवरूपेण ॥ २१ ॥

Digitized by Google